

Sygn. akt I ACa 170/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 czerwca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Halina Zarzeczna (spr.)
Sędziowie:	SSA Dariusz Rostał SSA Maria Iwankiewicz
Protokolant:	sekr. sądowy Karolina Baczmaga

po rozpoznaniu w dniu 11 czerwca 2015 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w B.

przeciwko Gminie M.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim

z dnia 16 grudnia 2014 r., sygn. akt I C 1714/14

I. oddala apelację,

II. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

SSA D. Rostał SSA H.Zarzeczna SSA M. Iwankiewicz

Sygn. akt I ACa 170/15

UZASADNIENIE

(...) S.A. w B. wniosła przeciwko Gminie M. pozew o zapłatę kwoty 97.501,66 zł z ustawowymi odsetkami od 26 grudnia 2013 r. i kosztami procesu. Wskazanej kwoty powódka dochodziła tytułem nieuiszczonej części wynagrodzenia ryczałtowego za prace budowlane wykonane na podstawie umowy łączącej strony.

Pozwana wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie na swoją rzecz kosztów procesu. W uzasadnieniu swojego stanowiska wskazała, że zakres prac został ograniczony, co umożliwił zapis w § 13 pkt. 1 ppkt 3 umowy, a strony wyraziły na to zgodę, wobec czego obniżyła należne powódce wynagrodzenie o wartość niewykonanych prac.

Wyrokiem z dnia 16 grudnia 2014r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 97.501,66 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 27 grudnia 2014 r., w pozostałym zakresie powództwo oddalił i zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 8.493 zł tytułem kosztów procesu.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły ustalenia, zgodnie z którymi w dniu 25 kwietnia 2013 r. pozwana w wyniku wyboru oferty w trybie przetargu nieograniczonego podpisała umowę o roboty budowlane z powódką na realizację przedmiotu zamówienia pod nazwą „remont i przebudowa drogi gminnej nr (...) w miejscowości M. ul. (...) – etap II od km 0+757,80 do km 1+353,77”. Za wykonanie przedmiotu umowy strony ustaliły wynagrodzenie ryczałtowe w wysokości 2.079.640,68 zł brutto. Wynagrodzenie to obejmowało wszelkie koszty związane z realizacją robót objętych SIWZ w tym dokumentacją projektową oraz specyfikacją techniczną wykonania i odbioru, a także ryzyko wykonawcy z tytułu oszacowania wszelkich kosztów związanych z realizacją przedmiotu umowy i oddziaływań innych czynników mających lub mogących mieć wpływ na koszty. Strony postanowiły, że wynagrodzenie ryczałtowe jest niezmienne, niezależnie od rozmiaru robót i innych świadczeń oraz ponoszonych kosztów ich realizacji. W umowie strony przewidziały warunki do zmiany przedmiotu lub umówionego terminu wykonania zamówienia. Strony ustaliły, że wszelkie zmiany i uzupełnienia dotyczące umowy wymagają formy pisemnej, pod rygorem nieważności.

Aneksem nr (...) z dnia 30 września 2013 r. strony zmieniły umowę co do terminu wykonania umowy, a ponadto wskazały, że gmina wystąpiła do (...) Urzędu Wojewódzkiego z prośbą o wydanie opinii odnośnie odstąpienia od wykonania części robót w zakresie wymiany całej konstrukcji jezdni na odcinku od km 1+050 do km 1+353,77 i otrzymała pozytywną odpowiedź w dniu 27 września 2013 r.

W dniu 15 listopada 2013 r. doszło do odbioru przedmiotu umowy ze wskazaniem usterek i uwag, które wykonawca miał usunąć w terminie do 25 listopada 2013 r. W dniu 25 listopada 2013 r. doszło do odbioru przedmiotu zamówienia. Komisja potwierdziła wykonanie zadania. Nadto zamawiający wskazał, że zmniejszył się zakres umowy – nie wykonano wymiany całej konstrukcji jezdni wykorzystując dotychczasową i nastąpi pomniejszenie wynagrodzenie o wartość robót niewykonanych, które zgodnie z wycenieniami wykonawcy wyniosły 97.501,66 zł.

Gmina M. przygotowała projekt aneksu, którym zmianie uległoby wynagrodzenie powódki do kwoty 1.982.139,02 zł. Powódka aneksu o tej treści nie podpisała.

W oparciu o powyższe ustalenia Sąd uznał powództwo za zasadne co do należności głównej i w przeważającej części co do odsetek.

Sąd Okręgowy miał na względzie, że strony przewidziały wynagrodzenie ryczałtowe, które co do zasady nie może ulec zmianie. Sąd podzielił poglądy judykatury, według których „ryczałt polega na umówieniu z góry wysokości wynagrodzenia w kwocie absolutnej, przy wyraźnej lub dorozumianej zgodzie stron na to, że wykonawca nie będzie się domagać zapłaty wynagrodzenia wyższego. Taka sama zasada obowiązuje odnośnie inwestora przy ustalaniu czy nie doszło do nadpłaty z jego strony wynagrodzenia za prace, których wykonawca nie wykonał.”

W ocenie Sądu powodowa spółka składając ofertę w przetargu, na podstawie dokumentacji przedstawionej przez pozwaną gminę, przyjęła na siebie ryzyko ujęcia wszystkich kosztów i narzutów, jakie będzie musiała ponieść, tak by zrealizować inwestycję zgodnie z projektem budowlanym. Z drugiej strony ustalając ryczałtowy sposób zapłaty gmina pozbawiła się możliwości zmniejszenia wynagrodzenia w przypadku uznania, że rozliczenie kosztorysowe byłoby korzystniejsze i dojsca do wniosku, że nadpłaciła za inwestycję. Ponadto strony przyjęły, że wszelkie jej zmiany i uzupełnienia wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności.

Sąd podkreślił, że pozwana nie przedłożyła żadnego dokumentu, który potwierdzałby, że powodowa spółka wyraziła zgodę na zmianę umowy oraz zmniejszenie należnego jej wynagrodzenia o kwotę 97.501,66 zł. W odniesieniu do wycenienia robót niewykonanych sporządzonego przez kierownika Sąd wskazał, że nie zostało wykazane, by osoba ta posiadała pełnomocnictwa do reprezentowania spółki i składania w jej imieniu oświadczeń woli. Z zeznań D. S. i J. M. wynika, że nie posiadał on takich pełnomocnictw a kosztorys sporządził, gdyż miał on zostać wykorzystany w toku

ewentualnych negocjacji pomiędzy inwestorem a wykonawcą. Działania spółki, w szczególności osób upoważnionych do jej reprezentacji, pokazują, że spółka nie godziła się na zmianę warunków umowy, stąd też nie podpisano proponowanego przez pozwanego aneksu.

Ponadto Sąd Okręgowy wskazał, że wynagrodzenie ryczałtowe należy się za zrealizowanie całego przedmiotu umowy, a więc przedmiotu pod nazwą „remont i przebudowa drogi gminnej nr (...) w miejscowości M. ul. (...) – etap II od km 0+757,80 do km 1+353,77”. Protokół odbioru z dnia 25 listopada 2013 r. potwierdza, że inwestycja taka została wykonana i odebrana, inwestor zaakceptował ją jako zgodną z umową. Na podstawie SIWZ i dokumentacji projektowej wykonawca zobowiązany był do wymiany całej konstrukcji jezdni na wskazanym w umowie odcinku, czego nie wykonał wyłącznie na polecenie inwestora. Pozwany nie zaoferował żadnego dowodu na okoliczność ustalenia wartości niewykonanych robót. W konsekwencji Sąd uwzględnił roszczenie o zapłatę nieuiszczonego wynagrodzenia określonego w umowie stron. Roszczenie o odsetki zapadło z uwzględnieniem daty płatności w fakturze oraz dnia wolnego od pracy bezpośrednio po terminie płatności.

Pozwana zaskarżyła wyrok w zakresie uwzględniających powództwo oraz co do kosztów procesu zarzucając:

- naruszenie art. 632 § 1 k.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i uznanie, że powódce należy się wynagrodzenie za roboty niewykonane;
- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie błędnych ustaleń faktycznych oraz brak rozważenia w sposób bezstronny i wszechstronny zebranego w sprawie materiału i w konsekwencji przyjęcie, że pomimo faktycznego i dobrowolnego powstrzymania się przez powódkę od wykonania części prac nie doszło do skutecznej zmiany zakresu umowy.

W oparciu o powyższe zarzuty pozwana wniosła o zmianę wyroku poprzez oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi I instancji przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Uzasadniając zarzut naruszenia art. 632 § 1 k.c. skarżąca zarzuciła, że Sąd zastosował orzecznictwo dotyczące podwyższenia wynagrodzenia ryczałtowego, a więc nie sytuacji w niniejszej sprawie i powołała się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 1985r. IICR 494/84, zgodnie z którym w przypadku wynagrodzenia ryczałtowego, jeśli roboty nie zostały wykonane w całości lub w części, to należne wykonawcy wynagrodzenie winno być określone proporcjonalnie do wykonania prac. Dalej podkreśliła pozwana, że w sprawie jest niesporne, że wykonawca nie wykonał części określonych umową robót, a ich wartość jest niesporna i wynika z wyliczenia pracownika powódki. Fakty te zostały potwierdzone w protokole odbioru z dnia 25 listopada 2013r. Zdaniem skarżącej o tym, że doszło do zmiany umowy stron, świadczą dokumenty w postaci pisma powódki z dnia 17 lipca 2013r. zawierającego wystąpienie do projektanta; pisma projektanta o wyrażeniu zgody na zmianę zakresu prac, pismo powódki z dnia 28 sierpnia 2013r. o sporządzeniu kosztorysów określających zakres i wartość robót niewykonanych, zawierający analogiczne dane dokument kierownika budowy, a przede wszystkim protokół zakończenia czynności odbiorowych sporządzony w dniu 25 listopada 2013r. w połączeniu z zapisem § 13 ppkt 3 umowy.

Powódka wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie na swoją rzecz kosztów postępowania apelacyjnego. Powódka podkreśliła, że nie doszło między stronami do porozumienia w kwestii zmiany zakres umowy i ustalonego wynagrodzenia, a dokumenty wskazane przez stronę skarżącą nie potwierdzają złożenia zgodnych oświadczeń stron modyfikujących umowę, przeciwnie, w protokole odbioru z dnia 25 listopada 2013r. powódka wyraziła wyraźny sprzeciw przeciwko takiej modyfikacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja okazała się niezasadna.

Sąd Apelacyjny w całej rozciągłości podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Okręgowego przyjmując je za własne. Podniesione w apelacji zarzuty były niezasadne i nie dawały podstaw do dokonania korekty w powyższym zakresie.

Prawidłowo uznał Sąd Okręgowy, że strony nie dokonały zmiany umowy dotyczącej przedmiotu umowy oraz wysokości należnego wykonawcy wynagrodzenia. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. oraz błędnych ustaleń faktycznych, którego celem było podważenie tego ustalenia, należało uznać za całkowicie chybiony. Przede wszystkim podkreślenia wymaga, że strony w umowie wprowadziły zastrzeżenie, iż wszelkie zmiany umowy wymagają formy pisemnej pod rygorem nieważności. Już tylko z tego względu dowodzenie, że doszło do zmiany warunków umowy w sposób co najmniej dorozumiany, jest zabiegiem oczywiście błędnym wobec niespornej okoliczności, że aneks do umowy w zakresie dotyczącym zakresu prac oraz wysokości wynagrodzenia nie został podpisany. Ponadto analiza materiału zebranego w sprawie, w tym dokumentów, na które powołuje się skarżąca w apelacji, również nie potwierdza jej stanowiska, że strony wyraziły zgodną wolę co do modyfikacji umowy we wskazanym powyżej zakresie. Pismo powódki z dnia 17 lipca 2013r. nie może być zinterpretowane jako zawierające zgodę na zmianę umowy, nie tylko bowiem w jego treści brak jest tego rodzaju zwrotów i oświadczeń, lecz nadto zostało ono skierowane nie do pozwanej, lecz do projektanta, a więc do osoby trzeciej niebędącej stroną umowy. Również na podstawie pisma projektanta z dnia 19 lipca 2013r. nie sposób wywieść, aby powódka złożyła oświadczenie woli, na jakie wskazuje pozwana. Kolejne wymienione pismo z dnia 28 sierpnia 2013r. pochodzi od pozwanej, a nie od powódki, więc również nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia, czy powódka wyraziła zgodę na zmianę umowy. Dokument określający niewykonane roboty i ich wartość – jak trafnie zauważa Sąd I instancji – został sporządzony przez osobę nieuprawnioną do składania oświadczeń woli w imieniu powodowej spółki, więc także nie może stanowić o woli stron. Również z zapisów protokołu odbioru z dnia 25 listopada 2013r. nie wynikają konsekwencje, których przyjęcie skarżąca postuluje w apelacji. Mianowicie treść punktu 6 tego dokumentu zawiera jedynie zastrzeżenia inwestor, że dokona pomniejszenia wynagrodzenia o wartość robót, których wykonawca nie wykonał, a brak jest natomiast oświadczenia wykonawcy o zmianie umowy, wręcz przeciwnie, w punkcie 9 podpunkt 2 zawarto oświadczenie powódki, iż nie akceptuje stanowiska pozwanego o zmianie wynagrodzenia. Także dowody osobowe nie potwierdzają istnienia zgodnej woli stron w zakresie niezbędnym do zmiany postanowień umowy.

Bez znaczenia jest również okoliczność, że strony w umowie przewidziały możliwość jej zmiany w zakresie opisanym w § 13, podczas gdy jednocześnie wprowadziły wymóg formy pisemnej pod rygorem nieważności. Nie jest zatem istotne, czy zaistniały okoliczności warunkujące modyfikację umowy, lecz to, czy strony wyraziły w tym zakresie zgodną wolę w formie przewidzianej umową stron.

Powyższe argumenty przesądzają o tym, że zarzutu błędnych ustaleń faktycznych i nieprawidłowej oceny dowodów Sąd Apelacyjny nie mógł uwzględnić. Dodatkowo trzeba podkreślić, iż zasadność tego rodzaju zarzutu nie może opierać się wyłącznie na przedstawieniu przez stronę własnej wersji zdarzeń i interpretacji dowodów, lecz uzależniona jest do wykazania, że Sąd I instancji naruszył reguły swobodnej oceny dowodów tj. zasady logiki, doświadczenia życiowego bądź obowiązek wszechstronnego rozważenia materiału sprawy. W uzasadnieniu apelacji brak jest wyjaśnienia czy i jakich błędów w rozumowaniu dopuścił się Sąd Okręgowy przy weryfikacji materiału sprawy i konstruowaniu ustaleń faktycznych.

Za nieskuteczny należało również uznać zarzut naruszenia art. 632 § 1 k.c. Sąd Apelacyjny nie neguje tego, że co do zasady występuje możliwość zmniejszenia wynagrodzenia, nawet jeśli zostało ono określone jako ryczałtowe, a z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika, że również Sąd Okręgowy dopuszczał taką ewentualność. Stanowisko skarżącej, która domaga się obniżenia wynagrodzenia o wartość niewykonanych prac, jest o tyle chybione, że całkowicie pomija charakter wynagrodzenia ryczałtowego i konsekwencje jego zastosowania w umowie. Istota wynagrodzenia ryczałtowego polega na określeniu z góry stałej kwoty za wykonanie określonego zadania, niezależnie od szczegółowego zakresu prac, jakie będą musiały zostać wykonane w celu wywiązania się z umowy. Wysokość wynagrodzenia ryczałtowego choć oczywiście opiera się na oszacowaniu przewidywanych prac, to nie w każdym przypadku pokrywa się z kwotą, jaką należałoby uiszczyć w przypadku kosztorysowego ustalenia wartości robót. Ten typ

wynagrodzenia wiąże się z ryzykiem wykonawcy, który co do zasady nie może żądać podwyższenia wynagrodzenia w razie ujawnienia się w trakcie wykonywania zadania potrzeby wykonania dodatkowych prac i chroni zamawiającego przed wzrostem kosztów inwestycji. Uznać jednakże należy, że skutki ustanowienia ryczału działają również w drugą stronę, a mianowicie chronią wykonawcę przed obniżeniem wynagrodzenia, gdyby okazało się w trakcie robót, że wykonanie zadania wymaga mniejszych kosztów, niż pierwotnie zakładano. Zamawiający ponosi zatem ryzyko, że ustalenie wynagrodzenia w sposób kosztorysowy może okazać się korzystniejsze. Tylko taka interpretacja skutków zastosowania wynagrodzenia ryczałtowego pozwala na uwzględnienie interesów obu stron oraz obciążenie ich w równym stopniu ryzykiem kontraktowym.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny wskazuje, że o ile nie można wyłączyć obniżenia lub podwyższenia wynagrodzenia ryczałtowego, to sprzeczne z istotną tego wynagrodzenia jest kierowanie się wyłącznie wartością prac niewykonanych lub dodatkowych jako czynnika decydującego o modyfikacji wysokości wynagrodzenia. Zmiana wysokości wynagrodzenia ryczałtowego może nastąpić wyłącznie pod tym warunkiem, że doszło do zmiany wartości transakcyjnej wykonanego przedmiotu umowy. Niezbędne jest zatem ustalenie, w jakim stosunku do wartości zadania określonego w umowie pozostają roboty dodatkowe lub niewykonane. Wykazanie tej okoliczności obciąża stronę, która domaga się ustalenia zmienionego wynagrodzenia.

Należy w pełni zgodzić się z Sądem I instancji, iż pozwana nie udźwignęła ciężaru dowodzenia co do omawianej okoliczności. Nie zostało przez nią nawet wykazane, jaka jest wartość prac niewykonanych przez powódkę. Przedstawione przez nią wyliczenie, sporządzone przez kierownika budowy, wobec istniejącego sporu i jego zakresu, nie stanowi materiału posiadającego dostateczne walory, aby mogło ono posłużyć do dokonania ustaleń w zakresie wartości niewykonanych prac. Moc dowodowa tego dokumentu nie wykracza poza dyspozycję art. 245 k.p.c. Zarzut, iż pozostawało poza sporem, że wartość niewykonanych prac odpowiada kwocie ujętej we wskazanym wyliczeniu, nie znajduje żadnego potwierdzenia w materiale sprawy, z którego nie wynika, aby powódka potwierdziła taką wartość prac. Pozwana nie podjęła nadto żadnej inicjatywy dowodowej w celu wykazania, jaki jest stosunek wartości prac niewykonanych przez powódkę do wartości powierzonego jej zadania. W celu ustalenia tej okoliczności pożądane byłoby przeprowadzenie dowodu z opinii biegłego, jednak pozwana dowodu takiego nie zgłosiła, a brak było podstaw do podjęcia przez Sąd aktywności dowodowej z urzędu.

W konsekwencji powyższego Sąd Apelacyjny podzielił przedstawione w uzasadnieniu argumenty Sądu I instancji co do braku podstaw do obniżenia wynagrodzenia należnego powódcce.

Z przedstawionych względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. apelację pozwanej oddalił w całości.

Konsekwencją powyższego rozstrzygnięcia było stosowne orzeczenie o kosztach postępowania apelacyjnego, zapadłe w oparciu o art. 98 § 1 i 3 k.p.c. Wysokość kosztów wynagrodzenia pełnomocnika powódki została ustalona w stawce minimalnej określonej w § 6 pkt 6 w zw. z § 12 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (...) (t.j. Dz. U. z 2013r. poz. 490).

SSA D. Rystał SSA H.Zarzeczna SSA M. Iwankiewicz